

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (druhá komora)

z 8. júla 2004 *

V spojených veciach C-502/01 a C-31/02,

ktorých predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný Súdnemu dvoru rozhodnutím Sozialgericht Hannover (Nemecko) (C-502/01) a Sozialgericht Aachen (Nemecko) (C-31/02), ktorý súvisí s konaním:

Silke Gaumain-Cerri

a

Kaufmännische Krankenkasse — Pflegekasse,

za prítomnosti

Bundesversicherungsanstalt für Angestellte

* Jazyk konania: nemčina.

a medzi

Maria Barth

a

Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz,

za prítomnosti

PAX Familienfürsorge Krankenversicherung,

Bundesministerium für Gesundheit und Soziale Sicherung,

a týka sa výkladu ustanovení Zmluvy ES a sekundárneho práva týkajúceho sa voľného pohybu občanov Únie, najmä nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci Spoločenstva, v znení zmenenom a doplnenom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1),

SÚDNY DVOR (druhá komora),

v zložení: predseda druhej komory C. W. A. Timmermans, sudcovia J.-P. Puissochet (spravodajca), R. Schintgen, F. Macken a N. Colneric,

generálny advokát: A. Tizzano,
tajomník: R. Grass,

so zreteľom na písomné pripomienky, ktoré predložili:

- Kaufmännische Krankenkasse-Pflegekasse, v zastúpení: K. Böttcher, splnomocnený zástupca,
- nemecká vláda, v zastúpení: C.-D. Quassowski a M. Lumma, splnomocnení zástupcovia (C-31/02),
- grécka vláda, v zastúpení: D. Kalogiros a G. Alexaki, splnomocnení zástupcovia (C-31/02),

— Komisia Európskych spoločností, v zastúpení: H. Michard a H. Kreppel, splnomocnení zástupcovia,

so zreteľom na správu sudcu-spravodajcu,

po vypočutí návrhov generálneho advokáta na pojednávaní 2. decembra 2003,

vyhlásil tento

Rozsudok

- ¹ Uzneseniami z 12. decembra 2001 a z 18. januára 2002 doručenými Súdnemu dvoru 27. decembra 2001 (C-502/01) a 4. februára 2002 (C-31/02), podali Sozialgericht Hannover a Sozialgericht Aachen podľa článku 234 ES návrh na začatie prejudiciálneho konania o otázkach týkajúcich sa výkladu Zmluvy ES a sekundárneho práva v oblasti voľného pohybu občanov Únie a najmä nariadenia Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom a doplnenom

nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996 (Ú. v. ES L 28, 1997, s. 1, ďalej len „nariadenie č. 1408/71“).

- 2 Tieto otázky vznikli v rámci právnych sporov medzi pani Gaumain-Cerri a Kaufmännische Krankenkasse–Pflegekasse (ďalej len „poisťovňa pre prípad odkázanosti pri KKH“) a medzi pani Barth a Landesversicherungsanstalt Rhein-provinz týkajúcich sa rozhodnutí týchto dvoch úradov, ktorými bolo zamietnuté prevzatie povinnosti platiť poistné na dôchodkové poistenie, ktorého sa žalobkyne domáhali ako tretie osoby opatrujúce osobu odkázanú na starostlivosť, ktorá poberala dávky z nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti na starostlivosť (ďalej len „poistenie pre prípad odkázanosti“).

Vnútroštátne predpisy

- 3 Poistenie pre prípad odkázanosti bolo v Nemecku zavedené s účinnosťou od 1. januára 1995 zákonom o poistení pre prípad odkázanosti na starostlivosť, ktoré tvorí XI. knihu Sozialgesetzbuch (sociálny zákonník, ďalej len „SGB“). Jeho úlohou je pokrytie nákladov, ktoré sú spôsobené poistencovou odkázanosťou na starostlivosť, teda trvalou potrebou požívať vo veľkom rozsahu pomoc tretích osôb, aby mohli zvládnuť činnosti každodenného života (najmä telesnú hygienu, stravovanie, mobilitu, vedenie domácnosti).
- 4 Všetky osoby, ktoré sú povinne alebo dobrovoľne zúčastnené na nemocenskom poistení, musia odvádzať poistné na poistenie pre prípad odkázanosti.

- 5 Poistenie pre prípad odkázanosti najprv zakladá nárok na dávky na pokrytie nákladov, ktoré vznikajú v dôsledku poskytovania starostlivosti zo strany tretej osoby v domácnosti osoby odkázanej na starostlivosť. Tieto dávky „domácej starostlivosti“, ktorých rozsah závisí od stupňa odkázanosti dotknutej osoby na starostlivosť, môžu byť podľa voľby oprávneného poskytnuté formou starostlivosti prostredníctvom na to oprávnených služieb alebo formou mesačného príspevku, „peňažného príspevku na opatrovanie“, čo umožňuje oprávnenej osobe zvoliť si formu, ktorá sa jej podľa vlastného uváženia zdá najprimeranejšia vzhľadom na jej stav.
- 6 Poistenie pre prípad odkázanosti ďalej zakladá nárok na prevzatie nákladov spojených so starostlivosťou o poistenca v domovoch alebo opatrovateľských zariadeniach, na dávky spojené s nákladmi na zastupovanie tretej osoby, ktorá odkázanú osobu zvyčajne opatruje, počas jej dovolenky, ako aj na dávky a odškodnenia určené na pokrytie rôznych nákladov vzniknutých v dôsledku odkázanosti poistenca, napr. na kúpu a inštaláciu špeciálneho vybavenia alebo na vykonanie bytových úprav.
- 7 Napokon poisťovňa pre prípad odkázanosti platí za určitých okolností poistné na dôchodkové, invalidné a úrazové poistenie tretej osoby, ktorá opatruje poistenca.
- 8 V oboch konaniach vo veci samej ide o toto platenie poistného na dôchodkové poistenie.

Konanie vo veci samej a prejudiciálne otázky

- 9 Pani Gaumain-Cerri, nemecká štátna príslušníčka, a jej manžel, francúzsky štátny príslušník, bývajú vo Francúzsku a pracujú ako cezhraniční pracovníci na čiastočný pracovný úväzok v jednom podniku so sídlom v Nemecku. Z tohto dôvodu sú v Nemecku poistení pre prípad odkázanosti. Ich syn, ktorý býva spolu s nimi, je postihnutý a poberá ako oprávnený rodinný príslušník svojich rodičov dávky poistenia pre prípad odkázanosti, najmä peňažný príspevok na opatrovanie. Rodičia sami doma bezplatne plnia úlohu tretej osoby, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť. Poistovňa pre prípad odkázanosti pri KKH, ktorá je v tomto právnom prípade príslušnou inštitúciou poistenia pre prípad odkázanosti na starostlivosť, odmieta platiť poistné na dôchodkové poistenie pani Gaumain-Cerri a jej manžela na základe ich opatrovateľskej činnosti v prospech osoby odkázanej na starostlivosť, pretože nemajú bydlisko v Nemecku. Z príslušných ustanovení SGB vyplýva, že keďže túto činnosť nevykonávali ako zárobkovú činnosť a nemali v Nemecku bydlisko, nemali povinnosť účasti na zákonnom dôchodkovom poistení a nemali naň ani nárok. Keďže spomínaná činnosť nemá charakter zárobkovej činnosti, nie sú ani pracovníkmi, ktorí by sa mohli odvolať na nariadenie č. 1408/71.
- 10 Pani Barth, takisto nemecká štátna príslušníčka, býva v Belgicku v blízkosti nemeckej hranice a opatruje úradníka na dôchodku v Nemecku. Od neho dostáva mesačnú odmenu vo výške cca 400 eur. Podľa príslušných ustanovení SGB patrí opatrovateľská činnosť pani Barth takisto medzi činnosti, ktoré nemajú charakter zárobkovej činnosti. Pani Barth nie je v žiadnom inom pracovnom pomere. Osoba odkázaná na starostlivosť, o ktorú sa stará, dostáva dávky poistenia pre prípad odkázanosti od dvoch úradov, Landesamt für Besoldung und Versorgung Nordrhein-Westfalen ako základnej inštitúcie sociálneho poistenia úradníkov vo výslužbe a od PAX Familienfürsorge Krankenversicherung (ďalej len „PAX“) ako inštitúcie doplnkového poistenia na základe súkromnoprávnej zmluvy, ktorej uzavretie je povinné a ktorá zo zákona podlieha podmienkam zodpovedajúcim tým, ktoré platia pre základnú inštitúciu sociálneho poistenia. Z podobných dôvodov ako v prípade

pani Gaumain-Cerri, t. j. z dôvodu bydliska mimo územia Nemecka, zastavil Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz platenie poistného, ktoré by pani Barth umožnilo nadobudnutie dôb účasti na dôchodkovom poistení, pričom toto poistné dovtedy platili PAX a Landesamt.

- 11 Pani Gaumain-Cerri a pani Barth podali žalobu na Sozialgericht Hannover a Sozialgericht Aachen proti zamietavým rozhodnutiam a na základe opatrovania osoby odkázanej na starostlivosť požadujú, aby poisťovňa pre prípad odkázanosti za nich platila poistné na dôchodkové poistenie.
- 12 Za týchto okolností Sozialgericht Hannover prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:
 - „1. Môžu, a ak áno, tak za akých okolností, pojmy „nemocenské dávky“, resp. „dávky v starobe“, v zmysle článku 1 nariadenia č. 1408/71 zahŕňať dávky príslušnej inštitúcie inej príslušnej inštitúcii, ak má z toho poistený iba abstraktnú nepriamu výhodu (platenie poistného na dôchodkové poistenie poisťovňou pre prípad odkázanosti pre osobu, ktorá bezplatne vykonáva opatrovateľskú činnosť)?
 - 2 Vyplýva z primárnych alebo sekundárnych právnych predpisov o zákaze diskriminácie, že dávka opísaná v bode 1 sa má poskytovať nezávisle na tom, či je činnosť, na ktorú sa poskytovanie dávky viaže, vykonávaná v Nemecku alebo v členskom štáte Európskej únie, a na tom, kde má poistenec alebo bezprostredný poberateľ dávky svoje bydlisko?“

- 13 Sozialgericht Aachen takisto prerušil konanie a predložil Súdnemu dvoru nasledujúce prejudiciálne otázky:

- „1. Sú ustanovenia nariadenia [...] č. 1408/71 [...] uplatniteľné aj na systém nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti, keď zabezpečenie proti riziku odkázanosti na starostlivosť podľa § 23 v spojení s § 110 Sozialgesetzbuch (nemecký sociálny zákonník) — soziale Pflegeversicherung (sociálne poistenie pre prípad odkázanosti) — (SGB XI) spočíva na uzavretí zmluvy o opatrovaní podľa súkromného práva?
2. Je poistné na zákonné dôchodkové poistenie platené poisťovňami pre prípad odkázanosti podľa § 44 SGB XI v spojení s § 3 prvou vetou bodom 1a v spojení s § 166 ods. 2 Sozialgesetzbuch — Gesetzliche Rentenversicherung (zákonné dôchodkové poistenie) — (SGB VI) pre opatrovateľov, ktorí nie sú zárobkovo činní, „nemocenskými dávkami“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia [...] č. 1408/71? Ak áno, môže byť takáto dávka poskytovaná aj osobám, ktoré opatrojú odkázanú osobu v krajine príslušnej inštitúcie sociálneho poistenia, ale bývajú v inom členskom štáte?
3. Sú osoby, ktoré vykonávajú opatrovateľskú činnosť v zmysle § 19 SGB XI, pracovníkmi v zmysle článku 39 ES? Ak áno, je preto zakázané odoprieť im dávku „platenie poistného na dôchodkové poistenie“, pretože na území príslušného štátu nebývajú alebo tam nemajú bydlisko?“

O prejudiciálnych otázkach

O prípustnosti

- 14 Nemecká vláda uvádza, že otázky, ktoré položil Sozialgericht Aachen, nie sú relevantné. Pani Barth vznikol už podľa vnútroštátneho práva nárok na platenie poisťného na zákonné dôchodkové poistenie, keďže opatrovateľskú činnosť vykonáva v Nemecku. Jej bydlisko nie je rozhodujúce a jej žalobe sa malo vyhovieť.
- 15 Ako Súdny dvor opakovane zdôraznil, konanie upravené v článku 234 ES je nástrojom spolupráce medzi ním a vnútroštátnymi súdmi, ktorým môže Súdny dvor poskytnúť týmto súdom pokyny k výkladu práva Spoločenstva potrebné na rozhodovanie právnych sporov, ktoré boli u nich začaté. Naproti tomu Súdny dvor nie je príslušný na to, aby v rámci tohto konania vykladal vnútroštátne právo členského štátu, a odhliadnuc od výnimiek je úlohou vnútroštátneho súdu, ktorý disponuje bezprostrednými vedomosťami o skutkovom stave a tvrdeniach účastníkov konania a do ktorého rozhodovacej právomoci patrí vydanie rozhodnutia, aby s úplnou znalosťou veci posúdil relevantnosť právnych otázok, ktoré vznikli v spore začatom na tomto súde, a nevyhnutnosť prejudiciálneho konania pre vydanie jeho rozsudku (pozri najmä rozsudok zo 14. februára 1980, Damiani, 53/79, Zb. s. 273, bod 5). V tejto veci sa nezdá zrejme, že by otázky, ktoré položil Sozialgericht Aachen, predstavovali výnimočný prípad odôvodňujúci upustenie od preskúmania týchto otázok.

O veci samej

- 16 Otázky, ktoré boli položené oboma súdmi, sa týkajú v podstate dvoch aspektov.
- 17 Po prvé sa sudy pýtajú, či dávka, akou je platenie poistného na dôchodkové poistenie tretej osoby, ktorá za okolností ako v konaniach vo veci samej vykonáva v prospech osoby odkázanej na starostlivosť domácu opatrovateľskú činnosť, zo strany poisťovne pre prípad odkázanosti predstavuje nemocenskú dávku alebo dávku v starobe v zmysle nariadenia č. 1408/71. Sozialgericht Aachen sa okrem toho pýta, či okolnosť, že túto dávku poskytuje súkromnoprávna inštitúcia konajúca za podmienok, aké platia pre PAX vo vzťahu k odkázanej osobe, ktorú opatruje pani Barth, má vplyv na odpoveď (prvá otázka Sozialgericht Hannover a Sozialgericht Aachen a prvá časť druhej otázky Sozialgericht Aachen).
- 18 Po druhé sa vnútroštátne sudy pýtajú, či Zmluva ES, najmä článok 39 ES, nariadenie č. 1408/71 alebo iné ustanovenia sekundárneho práva bránia tomu, aby bola táto dávka odoprená s odôvodnením, že podľa okolností konania vo veci samej má osoba odkázaná na starostlivosť alebo tretia osoba, ktorá poskytuje opateru, svoje bydlisko mimo územia príslušného štátu, to znamená mimo štátu príslušnej inštitúcie, v ktorej je osoba odkázaná na starostlivosť poistená pre prípad odkázanosti (druhá otázka Sozialgericht Hannover, ako aj druhá časť druhej otázky a tretia otázka Sozialgericht Aachen).

O uplatnení nariadenia č. 1408/71 na platenie poistného na dôchodkové poistenie pre tretiu osobu, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť za okolností ako v konaniach vo veci samej

- 19 V rozsudku z 5. marca 1998, Molenaar (C-160/96, Zb. s. I-843), ktorý odpovedal na prejudiciálnu otázku, ktorá bola položená v spore o odmietnutí platenia peňažného príspevku na opatrovanie osobám poisteným pre prípad odkázanosti, pretože nemali bydlisko v Nemecku, Súdny dvor uviedol:

„22 [...] zo spisov vyplýva, že dávky poistenia pre prípad odkázanosti majú podporovať samostatnosť osoby odkázanej na starostlivosť, a to najmä z finančného hľadiska. Poistenie pre prípad odkázanosti má podporovať najmä prevenciu a rehabilitáciu na rozdiel od opateru a má uprednostniť domácu opateru pred opaterou v inštitúcii.

- 23 Poistenie pre prípad odkázanosti zakladá nárok na prevzatie všetkých alebo časti určitých nákladov spojených s odkázanosťou poisteného, akými sú napr. náklady na domácu starostlivosť, starostlivosť poskytovanú v špecializovaných strediskách a zariadeniach, na kúpu pomôcok, na vykonanie bytových úprav, ako aj na platenie mesačného peňažného príspevku na opatrovanie, ktorým si poistenec môže zabezpečiť opateru na základe vlastného výberu, napríklad môže ním odmeniť tretie osoby, ktoré ho opatrujú. Poistenie pre prípad odkázanosti ďalej niektorým z týchto tretích osôb poskytuje zaistenie pre prípad nehody, staroby alebo invalidity.

- 24 Dávky tohto druhu majú preto v podstate za cieľ doplniť dávky nemocenského poistenia, s ktorým sú navyše aj organizačne prepojené, za účelom

zlepšenia zdravotného stavu a životných podmienok osôb odkázaných na starostlivosť.

25 Preto sú, napriek tomu, že sa vyznačujú určitými osobitosťami, „nemocenskými dávkami“ v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia 1408/71.“

20 Z tohto rozhodnutia vyplýva, že dávky na pokrytie rizika staroby tretej osoby, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, akými sú dávky poistenia pre prípad odkázanosti, predstavujú takisto „nemocenské dávky“ v prospech osoby odkázanej na starostlivosť v zmysle článku 4 ods. 1 písm. a) nariadenia č. 1408/71. V tomto konaní nie je zjavná žiadna osobitná okolnosť, ktorá by odôvodňovala preskúmanie tohto posúdenia.

21 Najmä okolnosť, že tretia osoba opatrujúca osobu odkázanú na starostlivosť má z takejto dávky osobný prospech, ako to zdôrazňuje PAX, nemení nič na tom, že osoba, ktorej odkázanosť na starostlivosť ju oprávňuje poberať všetky dávky poistenia pre prípad odkázanosti, bude mať týmto spôsobom prospech z právnej úpravy, ktorá jej má pomôcť dostať za čo najvýhodnejších podmienok starostlivosť, akú si vyžaduje jej stav. Z tohto dôvodu patrí táto dávka do oblasti nemocenského poistenia. To isté možno navyše konštatovať aj vo vzťahu k peňažnému príspevku na opatrovanie vo vlastnom zmysle slova, pokiaľ sa v celom rozsahu alebo čiastočne používa na odmeňovanie osoby, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, ako je to aj v prípade pani Barth.

- 22 Aj keď je poistenie pre prípad odkázanosti niekedy poskytované úplne alebo čiastočne súkromnou poisťovňou na základe zmluvy podľa súkromného práva, nie je tým vyňaté z oblasti pôsobnosti nariadenia č. 1408/71, keďže uzavretie tejto zmluvy vyplýva priamo z uplatnenia spomínaných právnych predpisov v oblasti sociálneho zabezpečenia. Na rozdiel od tvrdenia gréckej vlády v jej pripomienkach predložených Súdnemu dvoru povinnosť, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, nevyplyva z ustanovení kolektívnych zmlúv v zmysle článku 1 písm. j) druhého pododseku nariadenia č. 1408/71, ktoré sú v zásade vylúčené z pôsobnosti nariadenia.
- 23 Preto je potrebné na prvú skupinu prejudiciálnych otázok zhrnutých v bode 17 tohto rozsudku odpovedať tak, že dávka, akou je platenie poistného na dôchodkové poistenie tretej osoby, ktorá za okolností ako v konaniach vo veci samej vykonáva v prospech osoby odkázanej na starostlivosť domácu opatrovateľskú činnosť, poskytované zo strany poisťovne pre prípad odkázanosti, predstavuje nemocenskú dávku v prospech osoby odkázanej na starostlivosť, ktorá je uvedená v nariadení č. 1408/71.

O možnosti odmietnutia platenia poistného na dôchodkové poistenie pre tretiu osobu, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, s odôvodnením, že jedna z týchto osôb má svoje bydlisko na území iného členského štátu, ako je príslušný štát

- 24 Najskôr je potrebné skúmať, či v prípade, akým je aj prípad pani Gaumain-Cerri, kde štát bydliska osoby odkázanej na starostlivosť nie je príslušným štátom, sa na platenie poistného na dôchodkové poistenie pre tretiu osobu, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, vzťahujú právne predpisy štátu bydliska osoby odkázanej na starostlivosť alebo právne predpisy príslušného štátu, ktoré sú v tomto prípade odlišné.

25 V tejto súvislosti Súdny dvor v už citovanom rozsudku Molenaar skúmal, či jednotlivé dávky poistenia pre prípad odkázanosti predstavujú „vecné“ alebo „peňažné“ dávky nemocenského poistenia. Podľa článkov 19 a 20 nariadenia č. 1408/71, ktoré sa v oblasti nemocenského poistenia a materstva zamestnancov alebo samostatne zárobkovo činných osôb a ich rodinných príslušníkov týkajú situácií, v ktorých dotknuté osoby, napr. ako cezhraniční pracovníci, majú svoje bydlisko v inom než príslušnom štáte, môže odpoveď na otázku, ktoré právne predpisy sa majú uplatniť, závisieť od toho, či ide o „vecné“ alebo „peňažné“ dávky.

26 V už citovanom rozsudku Molenaar Súdny dvor rozhodol takto:

„31 Už v rozsudku z 30. júna 1966, Vaassen-Göbbels (61/65, Zb. s. 583, najmä s. 400), Súdny dvor uviedol v súvislosti s nariadením Rady č. 3 z 25. septembra 1958 o sociálnom zabezpečení migrujúcich pracovníkov (Ú. v. ES, 30, 1958, s. 561), ktoré predchádzalo nariadeniu č. 1408/71 a používalo tie isté pojmy, že pojem „vecné dávky“ zahŕňa aj také dávky, ktoré spočívajú v platbách povinnej inštitúcie poskytovaných najmä vo forme prevzatia nákladov alebo ich refundácie, a že pojem „peňažné dávky“ sa vzťahuje najmä na dávky, ktoré sú určené na vyrovnanie straty na zárobku chorého zamestnanca.

32 Ako bolo vyššie uvedené [...], pozostávajú dávky poistenia pre prípad odkázanosti z časti v prevzatí alebo uhradení nákladov spojených s odkázanosťou dotknutej osoby na starostlivosť, a najmä v dôsledku tohto stavu vzniknutými výdavkami na lekárske ošetrovanie. Takéto dávky, ktoré majú pokryť náklady na domácu starostlivosť, starostlivosť poskytovanú v špecializovaných zariadeniach, na kúpu pomôcok a na vykonanie opatrení, nesporne spadajú pod pojem „vecné dávky“ v [článku] 19 ods. 1 písm. a) [...] nariadenia č. 1408/71.

- 33 Naproti tomu, aj keď je peňažný príspevok na opatrovanie určený na krytie určitých nákladov spojených s odkázanosťou na starostlivosť, najmä nákladov týkajúcich sa poskytovania pomoci treťou osobou, a nie na vyrovnanie straty na zárobku oprávneného, predsa však vykazuje znaky, ktoré ho odlišujú od vecných dávok nemocenského poistenia.
- 34 Po prvé sa peňažný príspevok na opatrovanie vypláca periodicky a jeho vyplácanie nezávisí ani od toho, či predtým vznikli určité výdavky, napr. na opatrovanie, a ani od toho, či boli predložené dôkazy o vzniknutých výdavkoch. Po druhé výška peňažného príspevku na opatrovanie je pevne stanovená a nezávislá od výdavkov, ktoré oprávnený skutočne vynaložil pri zabezpečení svojich denných životných potrieb. Po tretie má oprávnený pri použití peňažného príspevku na opatrovanie značnú mieru voľnosti. Peňažný príspevok na opatrovanie môže byť, ako nemecká vláda sama uviedla, použitý oprávnenou osobou na odmenenie rodinného príslušníka alebo osôb zo širšieho okolia, ktoré ho bezodplatne opatrujú.
- 35 Peňažný príspevok na opatrovanie teda predstavuje finančnú podporu, ktorá umožňuje celkovo zlepšiť životný štandard osoby odkázanej na starostlivosť prostredníctvom vyrovnania dodatočných nákladov, ktoré sú spôsobené jej stavom.
- 36 Preto dávka, akou je peňažný príspevok na opatrovanie, patrí k peňažným dávkam nemocenského poistenia, ktoré sú uvedené v [článku] 19 ods. 1 písm. b) [...] nariadenia č. 1408/71.“

- 27 Platenie poistného na dôchodkové poistenie tretej osoby, ktorá vykonáva domácu opatrovateľskú činnosť pre osobu odkázanú na starostlivosť, musí byť samo osebe kvalifikované ako peňažná dávka nemocenského poistenia, pretože je vo vzťahu k peňažnému príspevku na opatrovanie akcesorickej povahy v tom zmysle, že tento príspevok priamo dopĺňa vo vzťahu k jednej z možností jeho použitia, a to možnosť uplatnenia domácej opatery vykonávanej tretou osobou, ktorú má tak uľahčiť.
- 28 Z článku 19 ods. 1 písm. b) a ods. 2 nariadenia č. 1408/71 vyplýva, že rodinní príslušníci zamestnanca, ktorí bývajú na území iného členského štátu, ako je príslušný štát, si majú v štáte svojho bydliska uplatňovať nároky na peňažné dávky nemocenského poistenia poskytované príslušnou inštitúciou iného členského štátu podľa právnych predpisov, ktoré sa na ňu vzťahujú, pokiaľ im nevznikne nárok na tieto dávky na základe právnych predpisov štátu, na ktorého území bývajú. Preto je platenie poistenia na dôchodkové poistenie tretej osoby opatrujúcej osobu odkázanú na starostlivosť, ktorá má bydlisko vo Francúzsku a je rodinným príslušníkom pracovníka, ktorý je poistencom nemeckej poisťovne pre prípad odkázanosti, zabezpečené príslušnou nemeckou inštitúciou podľa nemeckých právnych predpisov o poistení pre prípad odkázanosti tak, ako keby osoba odkázaná na starostlivosť bývala v Nemecku, okrem prípadu, keď by podľa francúzskych právnych predpisov mala táto osoba nárok na rovnaké dávky.
- 29 Zo spisov nevyplýva, že by poisťovňa pre prípad odkázanosti pri KKH v prvom konaní vo veci samej tvrdila, že francúzske právne predpisy umožňujú platenie poistného na dôchodkové poistenie pre pani Gaumain-Cerri, pretože opatruje svojho syna, ktorý je odkázaný na starostlivosť. Pokiaľ táto možnosť neexistuje, použijú sa právne predpisy príslušného štátu, v tomto prípade Nemecka, za podmienok spomenutých v predchádzajúcom bode.
- 30 V prípade, akým je prípad osoby odkázanej na starostlivosť pani Barth, je nesporné, že sa majú použiť právne predpisy príslušného štátu, v tomto prípade Nemecka, kde má osoba odkázaná na starostlivosť svoje bydlisko.

- 31 Preto zostáva v prípade, v ktorom sa použijú právne predpisy príslušného štátu, preskúmať, či príslušná inštitúcia môže odmietnuť poskytnutie osobitnej dávky poistenia pre prípad odkázanosti, teda platenie poistného na dôchodkové poistenie v prospech tretej osoby, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, pretože táto tretia osoba nemá bydlisko na území príslušného členského štátu.
- 32 Toto je potrebné v každom prípade poprieť za okolností, aké sú uvedené v konaniach vo veci samej, bez toho, aby bolo potrebné vyjadriť sa k tomu, či sa majú dotknuté tretie osoby považovať za pracovníkov v zmysle článku 39 ES alebo nariadenia č. 1408/71, ako to spravili niektorí vedľajší účastníci konania, ktorí Súdnemu dvoru predložili svoje pripomienky.
- 33 Nesporne majú totiž tieto tretie osoby v konaní vo veci samej občianstvo Únie, ktoré im priznáva článok 17 ES.
- 34 Občianstvo Únie zaručuje tým štátnym príslušníkom členských štátov, ktorí sa nachádzajú v rovnakej situácii, nárok na rovnaké právne zaobchádzanie v oblasti pôsobnosti Zmluvy o ES, bez toho, aby boli dotknuté príslušné výslovne stanovené výnimky (pozri najmä rozsudok z 11. júla 2002, D’Hoop, C-224/98, Zb. s. I-6191, bod 28).
- 35 V prípadoch, ako sú v konaniach vo veci samej, vedie odmietnutie platiť poistné na dôchodkové poistenie tretej osoby, ktorá opatruje osobu odkázanú na starostlivosť, iba s odôvodnením, že táto osoba nebýva na území príslušného štátu uplatňujúceho

predpisy, k nerovnému zaobchádzaniu s osobami nachádzajúcimi sa v rovnakej situácii, teda osobami, ktoré mimo rámca zárobkovej činnosti v zmysle právnych predpisov príslušného štátu opatrujú oprávnené osoby z poistenia pre prípad odkázanosti, na ktoré sa takisto vzťahujú tieto právne predpisy. V tejto súvislosti sa totiž s prihliadnutím na účel opatrovateľskej činnosti vykonávanej tretími osobami nejaví kritérium bydliska týchto tretích osôb ako skutočnosť, ktorá objektívne zakladá odlišnú situáciu a oprávňuje k odlišnému zaobchádzaniu, ale naopak ako nerovné zaobchádzanie v porovnateľných situáciách, ktoré predstavuje právom Spoločenstva zakázanú diskrimináciu.

- 36 Preto je na druhú skupinu prejudiciálnych otázok zhrnutých v bode 18 tohto rozsudku potrebné odpovedať tak, že pokiaľ ide o dávky, akými sú dávky nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti, ktoré sú poskytované za okolností ako v konaniach vo veci samej poistencovi s bydliskom na území príslušného štátu alebo osobe s bydliskom na území iného členského štátu, na ktorú sa toto poistenie vzťahuje ako na rodinného príslušníka pracovníka, bráni Zmluva o ES, najmä článok 17 ES a nariadenie č. 1408/71 tomu, aby bolo platenie poistného na dôchodkové poistenie štátneho príslušníka členského štátu, ktorý má postavenie tretej osoby opatrujúcej osobu oprávnenú na poberanie týchto dávok, príslušnou inštitúciou odmietnuté s odôvodnením, že táto tretia osoba alebo oprávnená osoba býva v inom štáte, ako je príslušný štát.

O trovách konania

- 37 Nemecká vláda a grécka vláda rovnako ako ani Komisia nemajú právo na náhradu trov konania, ktoré vznikli v súvislosti s pripomienkami podanými Súdnemu dvoru. Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konaní vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaniach pred vnútroštátnymi súdmi, o trovách konania rozhodnú tieto vnútroštátne sudy.

Z týchto dôvodov

Súdny dvor (druhá komora)

o otázkach, ktoré mu predložili Sozialgericht Hannover uznesením z 12. decembra 2001 a Sozialgericht Aachen uznesením z 18. januára 2002, rozhodol takto:

- 1) Dávka, akou je platenie poistného na dôchodkové poistenie tretej osoby, ktorá za okolností ako v konaniach vo veci samej vykonáva v prospech osoby odkázanej na starostlivosť domácu opatrovateľskú činnosť, poskytované zo strany poisťovne pre prípad odkázanosti, predstavuje nemocenskú dávku v prospech osoby odkázanej na starostlivosť, ktorá je uvedená v nariadení Rady (EHS) č. 1408/71 zo 14. júna 1971 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnancov, samostatne zárobkovo činné osoby a členov ich rodín, ktorí sa pohybujú v rámci spoločenstva, v znení zmenenom a doplnenom nariadením Rady (ES) č. 118/97 z 2. decembra 1996.
- 2) Pokiaľ ide dávky, akými sú dávky nemeckého poistenia pre prípad odkázanosti, ktoré sú poskytované za okolností ako v konaniach vo veci samej poistencovi s bydliskom na území príslušného štátu alebo osobe s bydliskom na území iného členského štátu, na ktorú sa toto poistenie vzťahuje ako na rodinného príslušníka pracovníka, bráni Zmluva o ES, najmä článok 17 a nariadenie č. 1408/71 tomu, aby bolo platenie poistného

na dôchodkové poistenie štátneho príslušníka členského štátu, ktorý má postavenie tretej osoby opatrujúcej osobu oprávnenú na poberanie týchto dávok, príslušnou inštitúciou odmietnuté s odôvodnením, že táto tretia osoba alebo oprávnená osoba býva v inom štáte, ako je príslušný štát.

Timmermans

Puissochet

Schintgen

Macken

Colneric

Rozsudok bol vyhlásený na verejnom pojednávaní v Luxemburgu 8. júla 2004.

Tajomník

Predseda druhej komory

R. Grass

C. W. A. Timmermans